

احداث و مدیریت باغ انار

PTMP/SK/R&D/A/ Pomegranate garden05 /28012023

مقدمه

انار از جمله درختانی است که علاوه بر داشتن میوهی خوشمزه و با ارزش غذایی منحصر به فرد، گل، پوست میوه، پوست ریشه و پوست ساقه آن از قدیم در پزشکی به عنوان دارو و در صنایع رنگرزی و دباغی مورد استفاده بوده است. درختان انار به صورت وحشی در جنگل‌های شمال و غرب ایران به فراوانی دیده می‌شوند و به صورت اهلی هم با توجه به قدمت کشت و کار در ایران، تنوع بسیار زیادی در میان ژنوتیپ‌ها وجود دارد که منبع اولیه مناسبی جهت اصلاح و معرفی ارقام بسیار مرغوب به جهان می‌باشد.

توصیه‌های کلی استفاده از کود در باغ‌های انار

مهمترین راهکارهای افزایش کمیت و کیفیت میوه انار شامل الف- تربیت و هرس ب- تناسب اندازه درخت و ج- تراکم منتج از دو عامل اشاره شده است.

۱- در مورد انار تربیت صحیح هر رقم وابسته به شرایط رشد و زمان تشخیص شاخه‌های بارده و غیربارده از اهمیت خاصی برخوردار است به نحوی که برخی از ارقام مانند ملس ساوه، ملس دانه سیاه و واندر فول به پرورش تک تنه بودن پاسخ مناسبی می‌دهند؛ هرچند که ارقام دیگر با وجود چند تنه بودن؛ نباید تعداد تنه بیشتر از ۵ تا باشد که بتوان با دادن شکل‌های مختلف تربیتی، استفاده بهینه از سطح را داشت و تناسب صحیح بین تعداد برگ و میوه را فراهم نمود.

۲- عملیات تربیت درختان انار در انتهای فصل زمستان و پس از رفع خطر یخبندان زمستانه انجام می‌شود که به هرس خواب مشهور است.

۳- در انار در تمام ماه‌های رشد درخت (به جز زمانی که تابش آفتاب زیاد است) می‌توان، اقدام به حذف شاخه‌های مزاحم (با اره)، نرک‌ها (اره یا قیچی) و پاجوش‌ها (با تبر یا تیشه) نمود (تنها همزمان با رفتن به خواب کامل، شاخه‌های اصلی درخت بهتر است حذف نگردد) و اینکار در ماه‌های اردیبهشت و خردادماه به راحتی و بدون قیچی برای انشعابات جدید نرم، هم قابل اجراست (با قیچی مطمئن تر است تا پوست درخت، صدمه نبیند).

۴- برای انتقال از خزانه به زمین اصلی نباید انار را، هرس کرد چراکه به دلیل عدم تشخیص جوانه زایشی یا رویشی امکان حذف وجود دارد.

احداث و مدیریت باغ انار

PTMP/SK/R&D/A/ Pomegranate garden05 /28012023

تعاونی پترو تمدن مهمام پارس

۵- تربیت و هرس نهال انار را از سال دوم و یا سوم پس از امکان تشخیص شاخ‌های رویشی و زایشی باید شروع نمود؛ در ضمن، اگر سال دوم نهال انار به گل برود؛ حتما گل را باید با دست چید زیرا گل‌های انار روی دو نوع شاخه هست.

الف) ۳۰ درصد روی شاخه‌ی یکساله. ب) ۷۰ درصد روی شاخه‌ی چندساله و بهتر است؛ با چنین روشی، عادت گلدهی را برای تمایل درخت به ایجاد گل‌ها، روی شاخه‌های چندساله، ایجاد نمود باشد (میوه‌های روی شاخه یکساله، امکان آسیب بیشتری از آفتاب‌سوختگی دارند و اگر گل‌های روی شاخه یکساله چیده نشوند؛ میوه‌ی انار به جای رویش روی شاخه‌های پایینی، روی شاخه‌های بالایی و تاج درخت تشکیل خواهد شد. در ضمن شاخه‌های یکساله، میوه ضعیف‌تری نیز دارد؛ لذا ترجیحا سال اول و دوم گل‌های انار با دست چیده شود.

۶- بهترین حالت برای ارقام پرورشی مناطق فلات مرکزی، پرورش به‌صورت ۴ تنه می‌باشد؛ چون در دراز مدت عمر اقتصادی متوازی خواهد داشت؛ گاهی اوقات لازم است سال دوم و سوم به بعد تمام انشعابات و تنه‌جوش‌ها را تا ارتفاع نیم‌متری، حذف و انار را ۴ تنه پرورش داد.

۷- تا سال سوم نباید شاخه‌های درخت را حذف کرد چون امکان دارد؛ شاخه‌های ارزشمند زایشی را حذف نمود، ولی از سال سوم به بعد شاخه‌های آبکی (شاخه‌هایی با رنگ متفاوت از شاخه‌ی سفید زایشی) را حذف کرد.

۸- در هر زمان، شاخه‌های خشک درخت را باید حذف کرد تا مورد حمله آفات و عوامل بیماری‌زا قرار نگیرد. اگر شاخ‌های از درخت زرد شده بود به‌خصوص اینکه بافت چوبی آن، زنده باشد؛ نباید در فصل رشد (در صورت آلوده نبودن به آفت یا بیماری) آن را حذف نمود؛ چون درخت شروع به افزایش تعداد پاجوش‌ها می‌کند؛ مگر اینکه زردی به حدی باشد که برگ‌ها تنک شده باشند؛ البته در زمان مناسب هرس (زمستان یا زمانی که میوه‌ها، تشکیل و گردویی شده‌اند).

۹- در انار، خاک‌های سبک شنی، فاصله‌ی کاشت درختان را بیشتر از خاک‌های سنگین در نظر می‌گیرند.

۱۰- بسیاری از ارقام (چهارتنه) به شکل ۷، کاشته می‌شوند. ارقام ملس ساوه، ملس دانه‌سیاه، واندرفول و مولار را می‌توان برخلاف مابقی ارقام تجاری ایران، به‌صورت تک‌تنه از ابتدا تربیت نمود؛ به‌همین منظور، رایج است؛ با داربست، قیم‌گذاری، بستن طناب و گذاشتن میان آن کلوخ یا سنگ، شکل منظم و متعادل به آن داده شود.

احداث و مدیریت باغ انار

PTMP/SK/R&D/A/ Pomegranate garden05 /28012023

۱۱- درخت اناری که در فصل رشد، روی شاخه‌هایش خیلی فشار وارد شود (هرس یا شکل‌دهی نامناسب) پاجوش زیاد خواهد داد، البته اگر فشار متعادل باشد؛ کمیت و کیفیت میوه، بهتری می‌شود.

۱۲- یکی دیگر از عوامل موثر در کیفیت میوه‌ها نور است به‌خصوص نورآبی و بنفش که در افزایش کیفیت رنگ پوست انار، موثر است. منظور از نور تابش بیشتر آفتاب نیست که میوه‌ها، دچار آفتاب سوختگی شوند بلکه نوع رنگ اهمیت دارد. مثلاً اگر در باغ پوششی روی درخت ایجاد کنیم که رنگ آبی یا قرمز داشته‌باشد رسیدگی و رنگ‌گیری میوه‌ی انار، بهتر خواهد شد؛ در زمان رشد رویشی درخت بیشتر به نور آبی نیاز دارد ولی در زمان رسیدگی میوه به نور قرمز احتیاج بیشتری دارد (در تحقیقی در ایران رنگ‌سفید، و هندوستان رنگ‌قرمز سایبان، بهترین نتیجه را داده است).

شکل ۱- باغ انار

۱۳- مهمترین خطر در مورد انار سرمای بهاره است. در زمان سرمای بهاره که عمدتاً درختان انار در مرحله‌ی برگ قرمز یا سبز می‌باشد و هنوز به گلدهی نرفته‌اند دو کار میتوان انجام داد: ۱- آبیاری باغ ۲- اگر آب در دسترس نبود دود کردن، به‌خصوص دود روغن سوخته یا دنبه، گلدهی را به تاخیر می‌اندازد (عدم استفاده از

احداث و مدیریت باغ انار

PTMP/SK/R&D/A/ Pomegranate garden05 /28012023

تعاونی پترو تمدن مهام پارس

لاستیک‌های بزرگ که آلودگی زیست‌محیطی دارند). انار برخلاف پسته، سال‌آوری نداشته و در زمستان بین ۸۰۰-۲۰۰ ساعت خواب نیاز دارد (دمای ۰-۷ درجه‌ی سانتی‌گراد).

۱۴- انارهای شیرین به سرما حساس‌تر هستند؛ چنانچه سرمازدگی در درخت اتفاق بیفتد باید کاملاً از کف ببریم و تنه را نگه‌داریم تا اگر پا جوشی بیرون آمد؛ بتوان تربیت نمود.

۱۵- در انار، درختانی که دچار سرمازدگی شده‌اند دیرتر از خواب بیدار می‌شوند؛ آوندها دچار مشکل شده و سال بعد زرد برگی (عموماً زردی‌های ناشی از سرما در قسمت جنوبی درخت بیشتر است) و دیربرگی دارند. همچنین گل نوبت ۲ و ۳ می‌دهند که به آخر فصل می‌خورد و دچار آفتاب‌سوختگی می‌شود.

۱۶- در درختان سرمازده برای زردی درختان که دچار کمبود آهن شده‌اند از محلولپاشی کود کلات آهن استفاده می‌شود. نوع کلات هم بسته به pH خاک فرق دارد. مثلاً باید کلات آهن EDDHA (ایزومر ارتو- ارتو) و ارتو-پارا که نوع جامد آن کاربرد خاکی دارد) مناسب برای خاک آهنکی و قلیایی، استفاده نمود.

۱۷- حد مقاومت به سرمای زمستان، در درختان انار از حدود ۱۱- تا ۱۸- درجه‌ی سانتی‌گراد بر حسب نوع رقم، شرایط مدیریت باغ، تغذیه و شرایط آب‌وهوایی منطقه متفاوت ذکر شده‌است. در اثر سرما؛ تعویق بیداری، ریزبرگی، ایجاد شاخه‌های کم‌برگ، پاجوش‌دهی بیشتر از معمول در بهار و خشک‌شدن کامل درخت در صورت شدت سرما، رخ می‌دهد.

۱۸- سرمای بهاره هم موجب از بین رفتن برگ، سرشاخه‌های جوان و به تاخیر افتادن ظهور گل و میوه می‌گردد. بافت‌های گل در مراحل مختلف رشد، مقاومت متفاوتی نسبت به سرما دارند. جوانه‌های گل در حال خواب بیشترین مقاومت را دارا هستند؛ در حالی که با تورم جوانه، مقاومت افت کرده و در زمان ریزش گلبرگ‌ها حساس‌ترین مرحله خواهد بود. با توجه به ظهور گل در انار که اواخر فروردین تا اوایل اردیبهشت است خسارت سرمای بهاره در گل‌ها بسیار کمتر از خسارت سرمای بهاره در برگ‌ها، می‌باشد که پس از گرم‌شدن هوا؛ به راحتی قابل رویت می‌باشد. که در آن، برگ حالت سبز تیره و سیاه پیدا کرده و عارضه از نوک برگ شروع شده و به تدریج در تمام شاخه از بالا به پایین توسعه پیدا می‌کند.

۱۹- سرمای بهاره در درختان انار سبب ایجاد، ۳ رنگ مختلف برگ روی یک درخت، ظهور گل بسیار زیاد و متعاقب‌آن، ریزش فراوان گل یا تشکیل گل دوم و سوم و متعاقباً میوه‌ی با کیفیت کم، پاجوش‌های فراوان پس از ظهور برگ‌های سبز، می‌باشد (در اثر یخبندان زمستانه پاجوش‌ها هم‌زمان با ظهور برگ قرمز ظاهر می‌شوند).

احداث و مدیریت باغ انار

PTMP/SK/R&D/A/ Pomegranate garden05 /28012023

۲۰- تغییرات درجه حرارت شب و روز در اواخر تابستان و اوائل پاییز، آبیاری نامنظم و بیش از حد در پایان فصل رشد، استفاده از کودهای ازته به خصوص در پایان فصل، کمبود عناصر روی، بر، عامل رقم و همچنین زمان نامناسب برداشت، در شدت و ضعف ترکیبگی میوه موثر می باشد (در بین ارقام تجاری رقم رباب فارس مقاومترین و رقم ملس ساوه، حساسترین می باشند، در ضمن انارهای محلی و ژنوتیپهای وحشی دارای بیشترین حساسیت به ترکیبگی هستند؛ برخی ژنوتیپها مانند ترش زابل حتی با شرایط مدیریت مناسب نیز دچار ترکیبگی می شوند).

۲۱- برداشت دیرهنگام میوه بعد از رسیدن کامل، محلولپاشی بی موقع، استفاده از آبیاری بارانی در اوج گرما، دور آبیاری نامنظم و خسارت آفات مخصوصا کرم گلوگاه از عوامل مدیریتی است که در تشدید ترکیبگی میوه نقش دارند.

منبع

وظیفه شناس؛ محمدرضا؛ اسمعیل زاده حسینی، سیدعلیرضا؛ زارع، سمیه؛ یآوری، علی محمد. (۱۴۰۱). صد و بیست نکته‌ی کلیدی در پرورش انار. تهران: نشر آموزش کشاورزی

